

## ЛІТЕРАТУРА

1. Фрідман М. Капіталізм і свобода : пер. з англ. / М. Фрідман. – К. : Дух і Літера, 2010. – 320 с.
2. Нечухрана Ю. Г. Досвід публічної служби та кадрової політики у Франції / Ю. Г. Нечухрана // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи : матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з держ. управління (м. Одеса, 3 черв. 2011 р.). – Одеса : ОРИДУ НАДУ, 2011. – С. 203–206.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.

*І. В. Підкуркова*, кандидат соціологічних наук, доцент,  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

### ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ ТА ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Останнім часом все більшої актуальності набуває дослідження феномену правового менталітету. Однак ця категорія, яку досить часто розглядають як складову правової культури, є дотичною до категорії «правосвідомість». У зв'язку з цим існує потреба у з'ясуванні статусу правового менталітету та його співвідношення з поняттям правосвідомості.

Правовий менталітет є невід'ємною складовою усіх суспільних процесів. Його вплив можна виявити в правових, політичних, релігійних та інших соціальних явищах. У науковій літературі правовий менталітет визначають як специфічні, найбільш типові і стійкі для певної соціальної або національно-етнічної спільноти системи світоглядних уявлень, оцінок та реакцій на об'єкти державно-правової дійсності, що склалися історично. До структури правового менталітету належать правові уявлення, правові стереотипи, ціннісно-правові орієнтації, правові установки, які розташовані на двох рівнях – свідомому (усвідомленому) та несвідомому (неусвідомленому). При цьому елементи, які знаходяться на свідомому рівні, – більш рухливі, більш схильні до змін під впливом пізнання та досвіду, в той час як елементи, що знаходяться на несвідомому рівні, – більш стійкі під впливом підсвідомого первинного життєвого досвіду і суспільних установок.

Правосвідомість традиційно розглядається як форма суспільної свідомості, яка відбиває правову дійсність у вигляді юридичних знань, правових уявлень та правових почуттів, оцінок, що виражають відношення до права і практики його застосування, а також сприяють регулюванню поведінки в юридично значущих ситуаціях. Окрім того, правосвідомість – це не тільки відбиття у свідомості суспільства, соціальної групи, особистості правових відносин, установок, але й засіб впливу на правову систему держави, оскільки правосвідомість – це й думки та ідеї про правові зміни.

Зміст правових поглядів дозволяє виділити такі структурні елементи правосвідомості: інформаційний або когнітивний (поінформованість про правові норми, знання законодавства); оціночний або аксіологічний (відношення до норм права, законодавства, зацікавленість суб'єкта правосвідомості у додержанні норм права); регулятивний (установка на поведінку, що регулюється правом, схильність, готовність виконувати або, навпаки, порушувати приписи правових норм).

Говорячи про співвідношення понять правового менталітету та правової свідомості, слід відзначити, що у наукових джерелах існує декілька підходів щодо цього. Так, іноді явище правової ментальності розглядають як напрям теорії правосвідомості. Інші вчені відзначають, що правовий менталітет виступає стрижневим терміном у теорії правосвідомості. Ще одна група науковців, визнаючи фундаментальність категорії «правовий менталітет» для теорії правосвідомості, все ж вбачає в його статусі певну автономність та самобутність.

Безумовно, між правовим менталітетом та правосвідомістю існує органічна єдність, яка проявляється в їх тісній взаємодії і в тому, що правовий менталітет дає основу для формування та прояву правосвідомості, в той час як правосвідомість є засобом для функціонування правового менталітету.

У той же час існує і ряд моментів, які характеризують правовий менталітет як термін, що відрізняється від правосвідомості. По-перше, правова ментальність виступає як глибинний пласт свідомості, відбиваючи, окрім усвідомленого, й неусвідомлений правовий рівень. По-друге, для правового менталітету характерним є консерватизм та стабільність. Натомість правосвідомість передбачає не тільки певну постійність (яка залежить від якісного стану правової ментальності), але й раціональну та емоційну мінливість. По-третє, правовий менталітет, на відміну від правової свідомості, не включає спеціалізовані знання теоретичного характеру, утворюючись у сфері повсякденного досвіду.